

у Поатјеу. За време овог рата био је у заробљеништву. После рата објављује низ чланака и године 1948. објављује дело о режиму национализација. Те исте године постављен је за професора Високе управне школе (Ecole Nationale d'administration).

У свим његовим радовима огледа се свестрано интересовање за актуелне проблеме друштвене стварности и увек посвећује пажњу посебно сложеним проблемима којима тражи решења. Он расправља о штрајку у јавним службама, о колективним уговорима у јавном праву, о улози државе и интересних група, о реформи управног судства, о обавезности одлука Државног савета, о преображају државе и јавне управе, о улози суда, о правном образовању управних службеника и многим другим актуелним проблемима државе и савремене управе.

Као правник он првенствено примењује правни метод у својим истраживањима али су сви његови радови одраз и упоредноправног и социолошког метода, са тежњом да без догматске апологетике одређеног правног система, дође до објективне научне истине.

Године 1954. проф. Риверо је постављен за професора на Правном факултету у Паризу и од тада још више даје маха својој интензивној стваралачкој активности која се посебно огледа у низу објављених радова расутих у многим француским и страним часописима и зборницима. Већ је запажено у литератури упоредног управног права, да сваки чланак проф. Ривероа представља не само прилог правној науци уопште, већ да језиком и стилем његови чланци остају пример да и правне расправе могу бити блистави есеји правне књижевности. Посебно су запажена његова предавања из упоредног управног права која је одржао на Правном факултету у Паризу као и његово дело Радно право које је објавио заједно са проф. Жан Саватјеом.

Проф. Риверо је дао и свој познати уџбеник управног права који је сад 1970. године доживео и четврто издање. Све познате одлике радова проф. Ривероа су и одлике овог уџбеника. Иако сажет, овај уџбеник јасно излаже основне појмове француског управног права, али уједно указује и на основне проблеме управног права уопште, упућујући увек и на одређена решења. Четврто допуњено издање уџбеника проф. Ривероа не даје само основне појмове француског управног права и његових сложених проблема већ и основне податке о концепцијама управног права у упоредном праву. Својим једноставним излагањем овај уџбеник и васпитно делује на формирање будућих француских правника, јер им остаје као пример како се сложени правни појмови и проблеми могу изложити сажето и остати у оквиру научног излагања.

Д. Б. Денковић

В. Д. Сорокин. ПРОБЛЕМЫ АДМИНИСТРАТИВНОГО ПРОЦЕССА, „Юридическая литература“, Москва, 1968, 141 стр.

Аутор у књизи истражује појам и суштину совјетског управног поступка и његову повезаност са државном управом и управним правом, како материјалним тако и процесним. Поред поменутог покушава да анализира врсте управне делатности које чине управни поступак, његове карактеристике, дефинише и одређује појам и врсте управних процесних норми које регулишу односе у области државне управе.

Књига је подељена на три главе. Прва глава: „Суштина и врсте управне делатности совјетске државе“ разматра питање појма и суштине совјетске државе и структуру совјетске управне делатности.

У другој глави: „Појам и карактеристике совјетског управног поступка“ говори се о појму совјетског Управног поступка о његовој структури и о разликама између управног те цивилног и кривичног поступка.

Трећа глава: „Норме које регулишу совјетски управни поступак“ посвећена је следећим питањима: однос материјалних и процесних норми у совјетском праву, појам и карактеристике управно-процесних норми, структура управно-процесних норми, врсте управно-процесних норми и спровођење ових норми у друштвеном животу.

У првој глави Сорокин наглашава, да државна власт, управни поступак и управно процесно право као и остали самостални друштвени институти, чине јединствени систем, који је веома компликован. Прво, обухвата веома широку област друштвених односа управног карактера, друго, поменути елементи овог система представљају сами по себи системе и треће, у државној управи се примењују поред правних и неправних средства. То наглашава и проф. Козлов у својој књизи Соотношение государственного и общественного управления в СССР (Юридическая литература 1966, стр. 41—42). Занимљива је и тврдња Сорокина, да је основна пажња совјетских научника у области управног права све до данас била усредсређена пре свега на проблематику совјетске државне управе као елемента горе поменутог система у целини. Ову тврдњу наставља тиме када каже, да су појам, суштина, садржина и начела ове државне делатности били већ разматрани у бројним научним радовима совјетских правника као на пример у радовима Студеникина, Ананова, Јампољске, Петрова, Козлова и других, а који су ипак државну управу разматрали одвојено односно без повезаности са управним поступком и нормама које их регулишу. У исти мах Сорокин ипак ублажује своју критику наводећи чињеницу, да је државна управа компликован и разнолик феномен, који захтева посебан приступ и који отежава истовремено и довољно дубоко истраживање управног поступка и управног процесног права. Потпуно необрађено питање у совјетској правној литератури је, по његовом мишљењу, управно процесно право као трећи елемент система, који је дефинисао већ на почетку.

Суштина државне управе је, по његовом мишљењу, а у чему се слаже са осталим совјетским правницима, у томе да ова представља један од облика делатности совјетске социјалистичке државе, и то следеће: остваривање представничке власти, државна управа, правосудје и контролно-надзорна, са примедбом да је ова последња у прошлости била спорна и призната само као надзор јавног тужилаштва.

Управну функцију као облик делатности совјетске државе остварују извршни и наредбодавни органи државне власти као и друштвене организације и њихови органи.

Аутор у вези са поменутиим наводи карактеристике управне делатности у СССР и то:

1. управа је самостални облик делатности совјетске државе,
2. управна делатност је усмерена ка организацији практичног остваривања функција совјетске државе,
3. државна управа је као облик делатности совјетске државе повезана са остваривањем делатности у којој се управа јавља са јачом вољом и доноси акте власти,
4. карактеристика управне делатности совјетске државе је коначно и њена нормативна активност.

У вези са структуром управне делатности совјетске државе, критички разматра мишљење других совјетских научника, као нпр. Студеникина, Ананова, Јампољске, Евтихијева, Пахамова, Попова, Ерокина и пољског научника Старошчјака.

По његовом мишљењу облици управне делатности совјетске државе су следећи:

1. издавање управних прописа,
2. примена права,

3. оперативно-организациона делатност,
4. материјално-техничке радње.

С друге стране налази, да је у вези са анализом управног поступка потребно закључити следеће:

— да је државна управа један од облика делатности совјетске државе, која обухвата веома широку област друштвених односа који се међусобно веома разликују с обзиром на садржину. Ово важи нарочито за садржину и карактеристике управног поступка и управног процесног права, које регулише одређену област друштвених односа, који настају на свим управним подручјима.

Структура државне управе обухвата четири горе наведене различите делатности извршних и наредбодавних органа државне власти. Прве две имају правни значај јер су уређене по нормама управног права (материјалног и процесног). Ова два облика управне делатности углавном чине основу управног поступка.

Управни поступак се појављује и код организационе делатности, јер се помоћу њега постижу организациони циљеви који су карактеристични за државну управу у целини.

У глави „Појам и карактеристике совјетског управног поступка“ која је нарочито занимљива, наводи како схватају управни поступак неки совјетски правници. Тако нпр. Салишчева каже, да је управни поступак посебан облик извршне и наредбодавне делатности, која је непосредно повезана са могућношћу остваривања одговарајућих управноправних прописа, који регулишу права и дужности учесника материјално-правног односа на принудан начин. Слично мишљење има и Пискотин, који сматра, да има управног поступку места тамо, где постоји управни спор. Совјетски научник Јакуба схвата управни поступак као правни институт у нешто ширем смислу. По његовом мишљењу, поступак обухвата ону страну извршне и наредбодавне делатности државног управног апарата, која се односи на права и дужности конкретних субјеката управноправних односа или другим речима, обухвата решавање појединачних предмета на подручју државне управе. Група правника Галперин, Горшенев и Рудискиј тврди да је управни поступак само један од облика управне делатности. Студентикин констатује, да се извршна и наредбодавна делатност остварује на основу одређених процесних правила, чији комплекс чини управни поступак. Познати совјетски правник Манохин пак тврди да је управни поступак пре свега поступак за остваривање управноправних норми. Лунев, један од водећих научника на подручју управног права наглашава, да управном поступку увек има места тамо, где се остварује делатност извршних и наредбодавних органа. Попова сматра да је управни поступак веома широка и разнолика појава, која обухвата све процесне форме остваривања управноправних норми. С друге стране Тадевосјан тврди да је управни поступак одређена делатност за решавање спорова, који извиру из управноправних односа. Меликов заступа гледиште да је предмет управног поступка решавање спорних ствари од стране управних органа, а које се односе на питања надежности и остваривања мера управног утицаја. Сва ова гледишта бројних совјетских научника која су била ту поменута, као и других, могу се свести у две групе и то:

— прву групу чине гледишта оних научника који заступају мишљење да је управни поступак делатност извршних и наредбодавних органа у целини,

— другу групу чине гледишта оних научника који не признају управни поступак као поступак који се примењује на читавом подручју остваривања материјалних управноправних норми од стране управних органа, односно као поступак који регулише читаву делатност управних органа.

Сорокин се опредељује за гледиште прве групе и дефинише управни поступак као поступак унапред утврђен законом за решавање појединачних конкретних ствари на подручју државне управе, кад поступак воде извршни наредбодавни државни органи и то у случајевима које предвиђа

закон. По Сорокину управни поступак обухвата и све остале поступке које воде други државни и друштвени органи као и све поступке у вези са друштвеним односима који су уређени нормама управног процесног права.

Што се тиче структуре својетског управног поступка а у вези са већ поменутиим његовим гледиштем, Сорокин схвата управни поступак као комплекс следећих врста делатности:

- поступак при издавању нормативних аката државних органа управе,
- поступак у вези са захтевима грађана и организација у вези са остваривањем њихових права на подручју државне управе,
- поступак у вези са управноправним жалбама и споровима,
- поступак у управним стварима које имају са гледишта државног управног апарата организациони значај,
- поступак у вези са унапређивањем целокупног подручја државне управе,
- поступак у вези са изрицањем принудних мера на подручју совјетске државне управе.

Коначно, аутор у овом одељку наводи још и разлику између управног поступка на једној и цивилног и кривичног поступка на другој страни. Основне карактеристике које га разликују од поменутих поступака су, по његовом мишљењу, следеће:

- *садржина управног поступка*, јер овај представља одређено подручје управне делатности совјетске државе,
- *задачи* који нису само у правној заштити већ и у остваривању других функција совјетске државне управе,
- *структура* која је такође различита, јер сви поменути поступци имају низ ствари које су структурално уређене нејединствено,
- *органи који га спроводе*.

Сорокин у вези са тим наглашава, да је једва потребно наводити разлике између судских органа и органа управе, пошто су веома очигледне.

Трећи одељак књиге разматра норме које регулишу совјетски управни поступак. Аутор у почетку расправља о односу између материјалних и процесних норми у совјетском праву и констатује, да се у вези са тим овај однос разматра двојачко:

- као однос, који постоји с обзиром на постојање самосталних процесних и материјалних правних дисциплина које као целина чине јединствен систем совјетског социјалистичког права,
- као однос, који постоји с обзиром на чињеницу да постоје одређене групе процесних норми у низу материјалних правних дисциплина, са напоменом да те норме делују само у оквиру одређене материјалне правне дисциплине.

Као карактеристике управноправних процесних норми аутор наводи нарочито следеће:

- различити субјекти који су овлашћени да издају процесне норме на различитим управним подручјима,
- разлике између субјеката који остварују управноправне процесне норме,
- остваривање управних процесних норми није увек везано са потребом принудног утицаја на учеснике правног односа.

Сорокин у вези са тим каже, да управне процесне норме имају две основне карактеристике: имају управни карактер и то су процесна правила, која регулишу само оне управне односе који настају у вези са решавањем појединачних ствари, од стране извршних и наредбодавних државних органа. Управну процесну норму дефинише као опште правило понашања, које одређује, односно санкционише држава, а која регулише друштвене односе који настају при решавању појединачних конкретних ствари на подручју совјетске државне управе.

С обзиром на структуру управно процесних норми, ове дели на 3 групе и то:

— управне процесне норме, које имају сва три структурална елемента: хипотезу, диспозицију и санкцију,

— управне процесне норме, које су у већини а које имају само хипотезу и диспозицију,

— управне процесне норме које имају само диспозицију.

Коначно наводи још врсте управних процесних норми које дели с обзиром на њихову садржину, по обиму регулисања, по правном учинку, по кругу субјеката на које се односе, по врстама управне делатности, по значају диспозиције, по деловању у простору и времену.

Разматрање проблема управног поступка завршава се питањем остваривања управних процесних норми. Остваривање ових норми је, како каже Сорокин, компликован процес који има своје особености и у коме учествују различити субјекти управноправних односа: друштвене организације, службеници, други државни органи, власти и грађани СССР.

Можемо закључити, да је аутор у својој књизи разматрао бројна питања која се односе непосредно или посредно на управни поступак и, као што сам каже, да са овим још нису исцрпљени сви проблеми совјетског управног поступка. Биће потребно нарочито још истражити питање појма и суштине управно процесних односа, суштине и система основних института совјетског управно процесног права и бројна друга, која имају велико значење за теорију управног права и за практично деловање совјетске државне управе.

Изгледа да је још увек велика преокупација совјетских научника — теоретичара управног права у томе да одреде суштину и појам управног поступка, али да су ипак његове порођаје муке прошле, управо ради велике научне и практичне ангажованости читавог низа поменутих и других поборника ове тако значајне институције.

Можда ће се то некоме ко није довољно упућен у развој совјетског управног права и његове науке чинити понешто апсурдним и нешто што је само по себи разумљиво. Брижљиво проучавање историјата совјетског позитивног управног права и његове теорије омогућују да се то разуме и схвати, узимајући у обзир чињеницу да је дуго година био једини задатак совјетског управног права бављење питањима јавног реда и мира, што сигурно нису формулисали совјетски научници о којима је било речи.

Ваља истаћи на крају, да овај рад представља још један допринос научном осветљавања управног поступка у СССР поред већ бројних других радова и расправа угледних совјетских научника са подручја управног права који чине напоре да државна управа делује законито, а нарочито да се управни поступак афирмише.

Игор Костјуковски

A. G. CHLOROS: YUGOSLAV CIVIL LAW, Oxford, Clarendon Press, 1970, str. 285.

Управо у време интензивних припрема југословенских правника за доношење првог послератног грађанског законика, у Енглеској се појавила књига проф. Клороса под насловом „Југословенско грађанско право“, која нам на изванредно интересантан начин илуструје како један енглески правник гледа на проблеме југословенског грађанског права. Одмах да напоменемо да је проф. Клорос од целокупне материје грађанског права, како га схватају југословенски правници, узео само породично право и право својине.

Књига је подељена на три главна дела (у прилогу су дати преводи на енглески основних прописа из породичног права). Први део се односи на историјски развој, који је у овој књизи саставни део друга два дела,